

VĀRDNĪCAS SATURS UN UZBŪVE

Latvijas ciemu nosaukumi kārtoti pa administratīvajiem rajoniem to alfabētiskā secībā, grupējumu turpinot pa pagastiem un pilsētu lauku teritorijām¹. Ja pagasts iekļauts kādā novadā, aiz pagasta nosaukuma iekavās rakstīts arī novada nosaukums. Administratīvi teritoriālais iedalījums atbilst stāvoklim 2006. gada 15. oktobrī.

Informācija sniegta vienotā sistēmā, sakārtota tabulā. Ailē *Ciema nosaukums Satelītkartē, komentāri* vispirms rakstīti Satelītkartes 1. izdevumā iekļautie ciemu un to daļu nosaukumi. Tie kārtoti latviešu alfabētā, šķirot īsos un garos patskaņus. Zem svītras seko Satelītkartes 1. izdevumā neiekļautie ciemu nosaukumi, kas kartes tapšanas laikā pētniekiem nav bijuši zināmi vai ko vietējās pašvaldības par ciemiem apstiprinājušas pēc kartes sagatavošanas. Zemsvītras sarakstā netiek iekļauti *ciemu daļu* nosaukumi.

Katrs ciems ar tā nosaukumiem dots vienreiz. Pamatnosaukums (nosaukums, kas visvairāk ieteicams turpmākai lietošanai) rakstīts trekniem burtiem. Ja Satelītkartē iekavās rakstīts otrs nosaukums, tas nenozīmē, ka kādam ciemam ir divi pamatnosaukumi, bet gan to, ka iekavās rakstītais ir pakārtots pamatnosaukumam (pamatnosaukums vienmēr ir viens). Aiz ciema nosaukuma (-iem) Satelītkartē pēc vajadzības sniegti komentāri:

- 1) par citiem šā ciema nosaukumiem un to variantiem;
- 2) par ciema statusa maiņu;
- 3) par ciema atrašanos vairāku vietējo pašvaldību teritorijā.

Apzīmējums „of.” iekavās aiz nosaukuma norāda, ka nosaukums ir oficiāli apstiprināts. Parasti tas ir Valsts adrešu reģistrā atrodamais nosaukums², atsevišķos gadījumos — ar jaunāku pašvaldības lēmumu apstiprinātais nosaukums, ja tas kādu iemeslu dēļ atšķiras no nosaukuma adrešu reģistrā.

Pārprotamos gadījumos kvadrātiekvāds aiz nosaukuma rādīta patskaņa vai divskaņa *o*, platā vai šaurā *e*, *ē* izruna, dažkārt — laužtā, stieptā vai krītošā intonācija vārda saknē, tādējādi sniedzot informāciju arī par vietu nosaukumu pareizu izrunu (sk. *Saīsinājumi un citi paskaidrojumi* 43. lpp.).

Aiz vārda „agrāk” seko agrākais šīs vietas nosaukums, ko lieto reti vai vairs nelieto, bet tomēr vēl atceras vietējie iedzīvotāji. Parasti tie ir nosaukumi, kas funkcionējuši saziņā 20. gs. 20.–30. gados, piem.:

Kuiķule	<i>agrāk Kuiķulis</i>	(Limbažu raj. Salacgrīvas lauku ter.)
Annenieki (of.)	<i>agrāk Annasmuiža</i>	(Dobeles raj. Annieku pag.)

Aiz vārda „rakstos” seko ciema nosaukums vai tā variants, kas atrodams tikai rakstītos avotos, piem.:

Jaunā Zaļā Pušča	<i>rakstos Jaunā Zeļonovka</i> (of.)	(Daugavpils raj. Maļinovas pag.)
-------------------------	--------------------------------------	----------------------------------

Aiz saīsinājuma „literariz.” (literarizēts) seko vietējai nosaukuma formai atbilstošais vietvārds latviešu literārajā valodā, kuru lieto daļa vietējo iedzīvotāju vai kas atrodams tikai rakstos, piem.:

Masaļņiki	<i>literariz. Masalnieki</i> (of.)	(Balvu raj. Bērzpils pag.)
------------------	------------------------------------	----------------------------

¹ Aizkraukles rajona Jaunjelgavas lauku teritorijā un Valkas rajona Sedas pagastā ciemu nav, tāpēc šīs administratīvās vienības grāmatā nav iekļautas.

² Nosaukumi salīdzināti 2006. gada jūnijā.

Kolnasāta	<i>literariz. Kalnasēta (of.)</i>	(Preiļu raj. Saunas pag.)
------------------	-----------------------------------	---------------------------

Aiz vārdu savienojuma „padomju laikā“ seko nosaukums, kurš kādu laiku lietots padomju varas gados (1940–1991). Parasti tie ir bijušo kolhozu vai padomju saimniecību nosaukumi, kas tikuši attiecināti arī uz ciemu, piem.:

Mundigciems (of.)	<i>padomju laikā arī Ezerkalne</i>	(Talsu raj. Lībagu pag.)
--------------------------	------------------------------------	--------------------------

Aiz vārdiem „neprecīzi“ un „kļūdaini“ norādīts uz biežāk sastopamajām neprecizitātēm un kļūdām ciemu nosaukumos, kas laika gaitā ieviesušās dažādu iestāžu veidotos ciemu nosaukumu sarakstos un pārceļojušas no viena avota uz citu, piem.:

Lejnīki	<i>kļūdaini Leiniki (of.)</i>	(Krāslavas raj. Kalniešu pag.)
Kucīnes	<i>neprecīzi Kuciņi (of.)</i>	(Rēzeknes raj. Audriņu pag.)

Komentāros aiz vārda „arī“ seko citi vietējo iedzīvotāju lietotie ciema nosaukumi vai to varianti, uz kuriem nevar attiecināt jau minētos komentārus, piem.:

Budberga (of.)	<i>arī Paņemūne</i>	(Bauskas raj. Brunavas pag.)
Alsviķi (of.)	<i>arī Alsviķis</i>	(Alūksnes raj. Alsviķu pag.)
Zeļtauka	<i>arī Zeļtovka (of.)</i>	(Preiļu raj. Rožkalnu pag.)

Lībiešu krasta (*Līvōd rānda*) teritorijā blakus ciemu nosaukumiem latviešu valodā rakstīti to toponīmiskie sinonīmi lībiešu valodā¹, piem.:

Kolka (of.)	<i>lībiski Kūolka</i>	(Talsu raj. Kolkas pag.)
Jaunciems (of.)	<i>lībiski Ūžkilā</i>	(Ventspils raj. Tārgales pag.)

Latgales ciemu nosaukumi latgaliešu rakstu valodā² (ar saīsinājumu *latg.*) doti gadījums, kad ar latviešu literārās valodas rakstu zīmēm nevar adekvāti parādīt nosaukuma izrunu vai arī nosaukuma rakstība latgaliešu rakstu valodā atšķiras no latviešu literārās valodas, piem.:

Briuveri	<i>latg. Bryuveri</i>	(Preiļu raj. Aglonas pag.)
Stoponiši (of.)	<i>latg. Stopuoniši</i>	(Krāslavas raj. Bērziņu pag.)
Lielie Trūļi (of.)	<i>latg. Lelī Trūli (-ļūs)</i>	(Krāslavas raj. Izvaltas pag.)

Pārprotamos gadījumos latgaliskais nosaukums dots arī vārda nozīmes precizēšanai, piem.:

Brīži (of.)	<i>latg. Brīži</i>	(Ludzas raj. Mežvidu pag.)
Cauniši (of.)	<i>latg. Cauniši</i>	(Rēzeknes raj. Nautrēnu pag.)

Atsevišķās vietās (galvenokārt Malienā un Sēlijā) kā nosaukumu varianti, ja tie ir dzīvi vietējo iedzīvotāju saziņā, tiek rādīti arī nosaukumi izloksnē (ar norādi „izloksnē“), piem.:

Lejaskrogs	<i>izloksnē Lajaskrūgs</i>	(Alūksnes raj. Mārkalnes pag.)
-------------------	----------------------------	--------------------------------

Ja turpmākos pētījumos izrādīties, ka Satelītkartes 1. izdevumā iekļautais ciema nosaukums jālabo, jāprecizē vai arī pašvaldība ir apstiprinājusi citu korektu nosaukumu, Satelītkartē iekļautais nosaukums turpmāk vairs netiek uzskatīts par šī ciema pamatnosaukumu. Tas tad

¹ Saskaņā ar LR Valsts valodas likuma 4. un 18. pantu.

² Saskaņā ar LR Valsts valodas likuma 3. pantu.

rakstīts parastajā, nevis treknrakstā, un šķirklis sākas ar atkāpi. Aiz tā pēc paskaidrojošām piezīmēm „pareizi“, „pareizāk“ vai „tagad“ treknrakstā dots ciema pamatnosaukums.

Aiz vārda „pareizi“ rakstīts pareizais ciema nosaukums, ja Satelītkartē bijusi kļūda, piem.:

Viršukalns	<i>pareizi</i> Viršņukalns (of.)	(Ogres raj. Suntažu pag.)
Demerova (of.)	<i>pareizi</i> Diemerova	(Balvu raj. Baltinavas pag.)

Ja Satelītkartē iekļautais vietvārds nav nepareizs, tomēr turpmākai lietošanai vairāk ieteicams cits nosaukums vai tā variants, tas rakstīts aiz vārda „pareizāk“, piem.:

Kroļavka	<i>arī Kroļovka (of.)</i>	<i>pareizāk</i> Kroļauka	(Preiļu raj. Sutru pag.)
Mežciems		<i>pareizāk</i> Mētagmuiža	(Limbažu raj. Liepupes pag.)

Aiz vārda „tagad“ tiek rakstīts vietējās pašvaldības apstiprināts, dažkārt vienkāršots ciema nosaukuma variants, kaut arī Satelītkartē iekļautais vietvārds nav bijis nepareizs, piem.:

Ciriša Ruskulī	<i>tagad</i> Ruskulī (of.)	(Preiļu raj. Aglonas pag.)
Bronkas	<i>tagad</i> Bronki (of.)	(Krāslavas raj. Andrupenes pag.)

Komentārs „tagad“ lietots arī tad, ja Satelītkartē ciemam ir divi nosaukumi, no kuriem viens ir jaunāks un apstiprināts ar vietējās pašvaldības lēmumu, bet otrs ir vēsturiskais ciema nosaukums, kas pēdējā laikā tiek lietots retāk, piem.:

Ezernieki (Bukmuiža)	<i>tagad</i> Ezernieki (of.)	(Krāslavas raj. Ezernieku pag.)
Alejas (Planīca)	<i>tagad</i> Alejas (of.)	(Kuldīgas raj. Kurmāles pag.)

Ja laikā pēc Satelītkartes 1. izdevuma sagatavošanas māju un iedzīvotāju skaits ciemā ir būtiski samazinājies, aiz ciema nosaukuma seko komentārs:

„mazāk nekā trīs mājas“ — māju skaits vairs neatbilst ciemu klasifikācijā noteiktajiem kritērijiem (jāpiebilst, ka apdzīvoto māju skaits tik mazos ciemos mainās bieži);

„izzudis“ — apdzīvotu māju ciemā vairs nav.

Komentārs „neatbilst ciema kritērijiem“ visbiežāk attiecas uz tām apdzīvotajām vietām, kuras vietējie iedzīvotāji neuzskata par ciemiem, bet kurām Satelītkartē ir bijis nosaukums (piem., pēc kāda mājvārda).

Ja Satelītkartes 1. izdevumā iekļauto ciemu vietējā pašvaldība vairs neuzskata par atsevišķu ciemu, bet gan kāda cita ciema daļu, aiz ciema nosaukuma seko atbilstošs komentārs, piem.:

Ģipšustūris	<i>pievienots Katlakalnam</i>	(Rīgas raj. Ķekavas pag.)
Sprekstes	<i>bija mazciems, tagad Annas daļa</i>	(Alūksnes raj. Annas pag.)
Mazā Zamborova	<i>apvienota ar Lielo Zamborovu</i>	<i>tagad</i> Zamborova (Krāslavas raj. Svariņu pag.)

Ja ciems atrodas divu vai vairāku vietējo pašvaldību teritorijā, tas norādīts komentāros, piem.:

Jaunokra	<i>atrodas Andrupenes un Kastuļinas pagastā</i>	(Krāslavas raj.)
-----------------	---	------------------

Tādā gadījumā katras atsevišķas pašvaldības teritorijā māju skaits var būt mazāks par trim, bet apdzīvotā vieta tomēr atbilst ciema statusam.

Aiz komentāriem seko ciema veida norāde (sk. *Apzīmējumi un saīsinājumi un Ciemu klasifikācija*). Ciemu klasifikācija veikta Satelītkartes 1. izdevuma un Topogrāfiskās kartes M 1:50 000 sagatavošanas gaitā un atbilst stāvoklim 2000.–2002. gadā. Atsevišķos gadījumos, sevišķi Rīgas rajonā, ciemi var neatbilst grāmatā izmantotajai klasifikācijai.

Tabulā norādīts arī Satelītkartes lapas numurs un nosaukums¹, kurā atrodams ciema vārds. Ja ciema nosaukums iekļauts vairākās Satelītkartes lapās, norādītas visas. Ciema nosaukums atkārtojumā aizstāts ar svītrpēdiņām, piem.:

Aišpūri	sc.	3511	DAGDA	6201959	700228
— „—		3422	AGLONA	6202275	699539

Tabulas pēdējā ailē norādītas Satelītkartē attēlotā ciema nosaukuma X un Y (taisnleņķa jeb metriskās) koordinātas². Tās rāda ciema nosaukuma pirmā burtu (nevis ciema) novietojumu konkrētajā kartes lapā. X koordināta Satelītkartē nolasāma uz vertikālās ass, Y — uz horizontālās ass.

Latvijas ciemu nosaukumu alfabētiskajā sarakstā ietverti visi grāmatā lietotie Latvijas ciemu nosaukumi (ieskaitot lībiskos un latgaliskos), to varianti un ciemu daļu nosaukumi. Kārtotā šķirti īsie un garie patskaņi. Aiz katra nosaukuma rādīts, kurā administratīvajā rajonā un pagastā vai pilsētas lauku teritorijā ciems vai tā daļa atrodas. Trekniem burtiem rakstīti pamatnosaukumi, parastajā rakstā — visi pārējie ciemu nosaukumi ar atsauci uz pamatnosaukumu, piem.:

Prinči	Dobeles raj.	Bērzes pag.
Runči sk. Prinči	Dobeles raj.	Bērzes pag.

Ciemo daļu nosaukumi rakstīti slīpiem burtiem un ar atkāpi no malas, piem.:

Somerseta	Preiļu raj.	Aglonas pag.
------------------	-------------	--------------

Pielikumā sniegta informācija par iedzīvotāju skaitu ciemos. Dati ir ar dažādu precizitāti, iegūti no pašvaldībām kartogrāfijas vajadzībām laikā no 1998. līdz 2006. gadam.³ Ja autoru rīcībā ziņu par iedzīvotāju skaitu ciemā nav, tas atzīmēts ar zvaigznīti (*).

¹ Satelītkartes lapu dalījums rādīts grāmatas 1. priekšlapā.

² Satelītkarte veidota 1992. gada Latvijas koordinātu sistēmā (LKS-92).

³ Topogrāfisko karšu sastādīšanai ir nepieciešama informācija par iedzīvotāju skaitu ciemos, pilsētās. Latvijā valsts statistika iedzīvotājus ciemos neuzskaita. Laikā no 1991. līdz 1999. gadam faktiski nebija arī oficiāla ciemu saraksta, ja neskaita no Latvijas PSR pārņemto perspektīvo lauku ciematu sarakstu. Kopš Adresācijas noteikumu stāšanās spēkā jēdziens *ciems* ieguvis vēl vienu nozīmi — tā ir adresācijas vienība, ko apstiprina ar pašvaldības lēmumu. Diemžēl nereti pat viena administratīvā rajona pašvaldības lieto atšķirīgus kritērijus ciemu robežu noteikšanai. Līdz ar to bez atbilstošas korekcijas dažkārt nav izmantojami arī pašvaldībās iegūtie dati. Šādos gadījumos teritorijas, kurās uzskaitīti iedzīvotāji (resp., aptuvenas ciemu robežas), noteikuši darba autori, vadoties pēc ģeogrāfiskiem un kartogrāfiskiem kritērijiem, pamatojoties uz informāciju, kas iegūta no pašvaldību darbiniekiem un vietējiem iedzīvotājiem.

SAĪSINĀJUMI UN CITI PASKAIDROJUMI

a. c.	— aprūpes ciems	piem.	— piemēram
att.	— attēls	raj.	— rajons
latg.	— latgaliski	sc.	— skrajciems
iedz.	— iedzīvotāji	sēj.	— sējums
lc.	— lielciems	sk.	— skatīt
literariz.	— literarizēts nosaukums	ter.	— teritorija
l. t.	— lauku teritorija	u.	— upe
mc.	— mazciems	vas. c.	— vasarnīcu ciems
nov.	— novads	vc.	— vidējciems
nr.	— numurs	*	— nav ziņu
of.	— oficiāls	~	— aptuveni
pag.	— pagasts	<	— mazāks par

Izrunas precizēšanai aiz ciemu nosaukumiem kvadrātiekvāš rādīta burtā *o* izruna, atsevišķos gadījumos — *e*, *ē*, piem.:

Lobērgi [uo],
Strodi [o],
Stoponiši [o, uo],
Govortine [o, ō],
Dzelda [e],
Lēnas [ē].

Ja ciema nosaukums sastāv no diviem vai vairākiem atsevišķiem vārdiem, tehnisku iemeslu dēļ burtu izruna rādīta aiz visa nosaukuma, nevis aiz katra vārda, piem.:

Kosas muiža [uo],
Ombu muiža [o].

Ja tas pats nosaukums atkārtojas blakus citā variantā, izruna rādīta tikai pamatvārdam vai vienam no variantiem.

Nepārprotamos gadījumos izruna netiek rādīta, piem.:

- 1) divskanis *uo* tādos vārdos kā *Ozoli*, *Krogzemji*, *Robežnieki* u. tml.;
- 2) patskanis *o* atsevišķos bieži lietojamās sugasvārdos Latgalē, kā *kolns*, *sola*, *gols*, un ar tiem veidotos salikteņos un vārdu savienojumos, piem., *Kolna Baški*, *Eglukolns*, *Akmiņsola*, *Gola Čakši*, *Sakstagols*;
- 3) platais *e*, *ē* izskaņā *-eni*, *-ēni* (*Šķireni*, *Grietēni*), salikteņos ar *Vec-*, *Bērzs-* (*Vecanna*, *Bērzkalni*) u. tml.;
- 4) patskanis *o* skaidras slāviskas izcelsmes vārdos, piem., *Gorodoks*, *Foļvarka*, *Novaja*, *Ostrova*, *Sloboda*;
- 5) patskanis *o* vietu vārdos, kas beidzas ar *-pole* (*Marcinpole*), *-ova* (*Sveļmova*), *-ovi* (*Dītlōvi*), *-oviči* (*Ignatoviči*), *-ovka* (*Aļhovka*), *-ovki* (*Lastovki*), *-ovska* (*Pavlovska*), *-ovski* (*Lisovski*), *-onka* (*Červonka*), *-oška* (*Pustoška*) u. tml.

Ja ciemu nosaukumos ar *-pole*, *-ova*, *-ovi*, *-oviči*, *-ovka*, *-ovki*, *-ovska*, *-ovski*, *-onka*, *-oška* ir vēl kāda *o*, *ō* skaņa vai divskanis *uo*, kvadrātiekvāš rādīta visu *o* burtu izruna, piem.:

Klopotova [o, o, o],
Obeļova [uo, o].

Aiz ciema nosaukuma iekavās ievietotā norāde *-cis, -lis, -ris, -zis* rāda, ka vārds lokāms kā 2. deklinācijas lietvārds (piem., *brālis*):

*Pelēcs (-cis),
Bieržgaļš (-lis),
Kasters (-ris),
Dzeņalauzs (-zis).*

Atsevišķos gadījumos vārda saknē rādīta lauztā (^), stieptā (˘) vai krītošā (˙) intonācija, piem.:

*Gāle [â],
Rozas [uô],
Āpciems [ā],
Otaņķi [uô],
Prūde [ù],
Boļi [ùo].*

Pārprotamos gadījumos ar defisi rādīts, ka patskaņi ir katrs savā zilbē, piem.:

*Naumova [Na-umova],
Barauha [Bara-uha].*

Atsevišķiem Daugavpils rajona Lietuvas pierobežas ciemu nosaukumiem rādīts uzsvars ar punktu pirms uzsvērtās zilbes, piem.,

*Gaveitiški [Ga·veitiški],
Ratofa [Ra·tofa].*

Tehnisku iemeslu dēļ ciemu saraksta komentāru ailē aiz teksta kā īpaši apzīmējumi lietotas atsevišķas interpunkcijas zīmes:

; — ja aiz komentāra seko vārds „pareizi“, piem.:

Ūdze (Ūda)   *kļūdaini Ūda (of.);*   *pareizi Ūdze*
.....

, — ja aiz komentāra seko vārds „pareizāk“, piem.:

Svilāres   *arī Sviļāri,*   *pareizāk Svilāre*
.....

- — ja aiz komentāra seko vārds „tagad“, piem.:

Straujupes   *agrāk Griķukrogs -*   *tagad Griķi (of.)*
.....

**LATVIJAS CIEMU NOSAUKUMI,
KLASIFIKĀCIJA, ATRAŠANĀS VIETA**